

Kalkulus 2, 12. hét

Integrálok

I. Legyen $\gamma : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}^n$ olyan függvény, mely folytonosan differenciálható az $[a, b]$ intervallumon.

Ekkor $\Gamma := \gamma([a, b])$ egy *görbe*, γ pedig egy *paraméterezése*.

A Γ görbe ívhossza: $l(\Gamma) := \int_a^b \|\dot{\gamma}(t)\| dt$.

Ha $f : \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}$ olyan folytonos függvény, hogy $\Gamma \subseteq \text{Dom } f$, akkor az f függvény Γ görbementi integrálja:

$$\int_{\Gamma} f := \int_a^b f(\gamma(t)) \cdot \|\dot{\gamma}(t)\| dt.$$

Ha $v : \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}^n$ olyan folytonos függvény, hogy $\Gamma \subseteq \text{Dom } f$, akkor az f függvény Γ görbementi integrálja:

$$\int_{\Gamma} v := \int_a^b \langle v(\gamma(t)), \dot{\gamma}(t) \rangle dt.$$

II. Legyen $p : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}^3$ olyan függvény, mely folytonosan differenciálható az $[a_1, b_1] \times [a_2, b_2]$ halmazon, homeomorfizmus és minden $x \in [a_1, b_1] \times [a_2, b_2]$ esetén a $(Dp)(x)$ mátrix rangja 2.

Ekkor $F := p([a_1, b_1] \times [a_2, b_2])$ egy *felület*, p pedig egy *paraméterezése*.

Az F felület normálisa:

$$n : [a_1, b_1] \times [a_2, b_2] \rightarrow \mathbb{R}^3 \quad (x_1, x_2) \mapsto (\partial_1 p)(x_1, x_2) \times (\partial_2 p)(x_1, x_2).$$

Az F felület felszíne: $A(F) := \int_{a_1}^{b_1} \int_{a_2}^{b_2} \|n(u, v)\|_2 dv du$.

Ha $f : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}$ olyan folytonos függvény, hogy $F \subseteq \text{Dom } f$, akkor az f függvény F felületmenti integrálja:

$$\int_F f := \int_{a_1}^{b_1} \int_{a_2}^{b_2} f(p(u, v)) \cdot \|n(u, v)\| dv du.$$

Ha $v : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ olyan folytonos függvény, hogy $F \subseteq \text{Dom } f$, akkor az f függvény F felületmenti integrálja:

$$\int_F v := \int_{a_1}^{b_1} \int_{a_2}^{b_2} \langle v(p(u, v)), n(u, v) \rangle dv du.$$

III. Legyen $P : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ olyan függvény, mely folytonosan differenciálható az $[a_1, b_1] \times [a_2, b_2] \times [a_3, b_3]$ halmazon és minden $x \in [a_1, b_1] \times [a_2, b_2] \times [a_3, b_3]$ pontban $\det((DP)(x)) > 0$.

Ekkor $\Omega := P([a_1, b_1] \times [a_2, b_2] \times [a_3, b_3])$ egy *tartomány*, P pedig egy *paraméterezése*.

A P paraméterezéshez tartozó *Jacobi-determináns*:

$$J_P : [a_1, b_1] \times [a_2, b_2] \times [a_3, b_3] \rightarrow \mathbb{R} \quad (u, v, w) \mapsto \det((DP)(u, v, w)).$$

Az Ω tartomány térfogata: $V(\Omega) := \int_{a_1}^{b_1} \int_{a_2}^{b_2} \int_{a_3}^{b_3} J_P(u, v, w) \, dw \, dv \, du$.

Ha $f : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}$ olyan folytonos függvény, hogy $\Omega \subseteq \text{Dom } f$, akkor az f függvény Ω tartományon vett térfogati integrálja:

$$\int_{\Omega} f := \int_{a_1}^{b_1} \int_{a_2}^{b_2} \int_{a_3}^{b_3} f(P(u, v, w)) \cdot J_P(u, v, w) \, dw \, dv \, du.$$

Potenciál

A $v : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ vektormező *potenciálos*, ha létezik olyan $U : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}$ differenciálható függvény melyre $\text{Dom } v \subseteq \text{Dom } U$ és minden $x \in \text{Dom } v$ esetén $v(x) = (\text{grad } U)(x)$ teljesül. Ekkor U a v *skalárpotenciálja*.

Ha $v : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ folytonosan differenciálható, $\text{Dom } v$ csillagszerű halmaz és minden $x \in \text{Dom } v$ pontban $(\text{rot } v)(x) = 0$, akkor v potenciálos.

A $v : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ vektormező *vektorpotenciálos*, ha létezik olyan $A : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ differenciálható vektormező melyre $\text{Dom } v \subseteq \text{Dom } A$ és minden $x \in \text{Dom } v$ esetén $v(x) = (\text{rot } A)(x)$ teljesül. Ekkor A a v *vektorpotenciálja*.

Ha $v : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ folytonosan differenciálható, $\text{Dom } v$ csillagszerű halmaz és minden $x \in \text{Dom } v$ pontban $(\text{div } v)(x) = 0$, akkor v vektorpotenciálos.

Integrál formulák

Newton–Leibniz-tétel. Legyen $\gamma : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}^3$ olyan függvény, mely folytonosan differenciálható az $[a, b]$ intervallumon. Legyen $v : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ olyan potenciális vektormező, melyre $\gamma([a, b]) \subseteq \text{Dom } v$ teljesül és legyen $U : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}$ a v vektormező potenciálja. Ekkor

$$\int_{\gamma([a,b])} v = U(\gamma(b)) - U(\gamma(a)).$$

Gauss–Ostrogradskij-tétel. Legyen az $\Omega \subseteq \mathbb{R}^3$ tartomány, valamint legyen $v : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ olyan vektormező, mely kétszer folytonosan differenciálható az Ω halmazon. Ekkor

$$\int_{\Omega} \text{div } v = \int_{\partial\Omega} v,$$

ahol $\partial\Omega$ felületet úgy kell irányítani, hogy a normálvektora kifelé mutasson az Ω tartományból.

Stokes-tétel. Legyen az $F \subseteq \mathbb{R}^3$ felület, valamint legyen $v : \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ olyan vektormező, mely kétszer folytonosan differenciálható az F halmazon. Ekkor

$$\int_F \text{rot } v = \int_{\partial F} v,$$

ahol ∂F görbét úgy kell irányítani, hogy az F felület normálvektorával jobbsodrású rendszert alkosson.